

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CZWARTA SEKCJA

SPRAWA NIERUCHOMOŚCI SP. Z O.O. p. Polsce

(Skarga nr 32740/06)

WYROK

STRASBURG

dn. 2 lutego 2010 r.

OSTATECZNY

02/05/2010

Wyrok stanie się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi w artykule 44 § 2 Konwencji. Wyrok ten podlega korekcie wydawniczej przed jej opublikowaniem w ostatecznej wersji.

W sprawie Nieruchomości Sp. z o.o. p. Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (czwarta sekcja), jako izba składająca się z następujących sędziów :

Nicolas Bratza, *przewodniczący*,

Lech Garlicki,

Giovanni Bonello,

Ljiljana Mijović,

Ján Šikuta,

Mihai Poalelungi,

Nebojša Vučinić,

et de Fatoş Aracı, *zastępca kanclerza sekcji*,

Obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 12 stycznia 2010 r.,

wyduje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu : -/-

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 32740/06) wniesionej w dniu 4 sierpnia 2006 roku przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na podstawie artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością „Nieruchomości” Sp. z o.o. („skarżąca”).

2. Skarżąca była reprezentowana przez mecenasów Zbigniewa Kistera oraz Zbigniewa Krzepakowskiego, adwokatów praktykujących w Legnicy. Rząd polski („Rząd”) był reprezentowany przez jego pełnomocnika Pana J. Wołasiewicza, z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżąca zarzuciła w szczególności, że jej prawo dostępu do sądu zostało naruszone, ponieważ wygórowana kwota wymaganego od niej z tytułu wniesienia powództwa o odszkodowanie wpisu sądowego uniemożliwiła jej wniesienie tego powództwa do sądów.

4. W dniu 29 kwietnia 2008 roku Przewodniczący Czwartej Sekcji podjął decyzję o powiadomieniu Rządu o wpłynięciu skargi. Nadto, na mocy artykułu 29 § 1 Konwencji przyjęto, że sprawa zostanie rozpatrzona w tym samym czasie zarówno, co do dopuszczalności jak i co do meritum.

STAN FAKTYCZNY**I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY**

5. Skarżąca, „Nieruchomości,, Sp. z o.o., jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością prawa polskiego z siedzibą w Legnicy.

6. W dniu 23 marca 2006 roku, skarżąca spółka wniosła do Sądu Okręgowego we Wrocławiu pozew przeciw spółkom z ograniczoną odpowiedzialnością „Poltegor” oraz „Makron”. Domagała się odszkodowania w wysokości odpowiednio 854 000 złotych (ok. 207 000 euro) i 1 400 000 złotych (ok. 340 000 euro) z powodu niezapłacenia przez pozwanych należnych zainteresowanej spółce prowizji z tytułu usług świadczonych przez spółkę jako pośrednik nieruchomości.

7. Równocześnie, skarżąca zwróciła się do sądu z wnioskiem o zwolnienie w całości lub w części od opłat sądowych. Opłata ta wynosiła 5% wartości przedmiotu sporu, to jest odpowiednio 42 700 złotych (ok. 10 500 euro) oraz 70 000 złotych (ok. 17 000 euro). Spółka podniosła, że kwoty te znacznie przekraczały jej możliwości finansowe, ponieważ w ciągu ostatnich trzech lat spółka osiągnęła następujący dochód: w 2003 roku 26 158,57 złotych (ok. 6 500 euro), w 2004 roku 23 455 złotych (ok. 5 700 euro) i w 2005 roku 23 162 złote (ok. 5 600 euro).

8. W dniu 3 kwietnia 2006 roku, sąd okręgowy oddalił wniosek o zwolnienie od uiszczenia wpisu sądowego. Po pierwsze sąd uznał, że roszczenia skarżącej wobec spółek „Poltegor” i „Makron” są oczywiście nieuzasadnione. Po drugie sąd stwierdził, że w 2005 roku spółka osiągnęła przychód w wysokości 275 861,63 złotych (ok. 67 000 euro) i, że ta kwota jest wystarczająca do pokrycia przedmiotowych kosztów.

9. Skarżąca złożyła zażalenie. Zakwestionowała ocenę sądu okręgowego co do oczywiście nieuzasadnionego charakteru roszczeń. Podniosła również, że kwota przychodu nie jest kwotą, o której można dowolnie decydować oraz, że wpis sądowy o całkowitej wysokości 112 700 złotych (ok. 27 500 euro) przekraczał wartość dochodu osiągniętego przez spółkę w ciągu ostatnich trzech lat (72 775,57 zł tj. ok. 17 600 euro).

10. W dniu 23 maja 2006 roku, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił zażalenie. Przyznał skarżącej rację w zakresie, w którym uważała, w odróżnieniu do sądu okręgowego, że jej roszczenia nie są oczywiście nieuzasadnione. Niemniej jednak, w ocenie sądu apelacyjnego wysokość przychodu skarżącej spółki była wystarczająca do pokrycia kosztów sądowych. Nadto, już na etapie planowania działań gospodarczych spółka powinna, zdaniem sądu, utworzyć niezbędną rezerwę finansową na wytaczanie w przyszłości powództw. Na zakończenie sąd podniósł, że z przedłożonych przez skarżącą spółkę dokumentów wynikało, że jest ona w dobrej kondycji finansowej i jest zdolna do podejmowania zobowiązań i, co za tym idzie, mogłaby otrzymać kredyt bankowy na opłatę kosztów sądowych.

11. Skarżąca nie uiszczała wpisu sądowego. Z tego względu, w dniu 6 lipca 2006 roku, Przewodniczący zarządzeniem zwrócił pozew, co oznaczało, że nie wywołał on żadnych skutków prawnych jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego oraz, że przedmiotowy pozew nie został merytorycznie rozpoznany.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

12. Zgodnie z polskim prawem, każda strona inicjująca postępowanie jest zobowiązana do uiszczenia wpisu sądowego w chwili wniesienia do sądu dokumentu wszczynającego postępowanie. W toku postępowania, każda strona obowiązana jest uiszczać dodatkowe koszty, w tym także w przypadku składania środków zaskarżenia, chyba, że jest zwolniona od tych kosztów.

13. Przyjmuje się jako zasadę, że koszty sądowe stanowią ustaloną procentowo część wartości przedmiotu sporu.

14. W orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, Sąd orzeka o kosztach co do zasady w oparciu o zasadę odpowiedzialności za wynik procesu, tj. obciąża kosztami strony w stosunku w jakim przegrały dane postępowanie.

15. W dniu 2 marca 2006 roku zaczęła obowiązywać ustawa z dnia 28 lipca 2005 o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Na mocy tej ustawy sąd może przyznać zwolnienie od kosztów postępowania osobie prawnej jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie (art. 103) . Sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych w całości lub w części (art. 100 i 101).

16. Zgodnie z ustawą z dnia 28 lipca 2005, w razie powzięcia wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych lub z niego korzystającej sąd może zarządzić dochodzenie.

17. Zgodnie z artykułem 130 § 2 polskiego Kodeksu Postępowania Cywilnego, zwrócenie pisma stronie z powodu braku uiszczenia opłaty sądowej nie wywołuje żadnych skutków prawnych.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 6 § 1 KONWENCJI

18. Skarżąca zarzuciła, że nie mogła skorzystać z prawa dostępu do „sądu”, ponieważ musiała odstąpić od wniesienia powództwa do sądu cywilnego w związku z niemożnością opłacenia nadmiernie wygórowanego wpisu wymaganego przez prawo polskie z tytułu wniesienia powództwa; uznała, że uzasadnienie przedstawione przez władze krajowe na odmowę zwolnienia jej od opłat sądowych było arbitralne. Zarzuciła naruszenie art. 6 § 1 Konwencji, który, w stosownej części stanowi:

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego ... rozpatrzenia jego sprawy przez ... sąd ... przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym ...”

19. Rząd nie zgodził się z tym twierdzeniem.

A. Dopuszczalność skargi

20. Trybunał stwierdza, że skarga nie może być uznana za oczywiście nieuzasadnioną w rozumieniu artykułu 35 § 3 Konwencji. W dalszej kolejności uważa, że nie jest również niedopuszczalna z jakichkolwiek innych przyczyn. Należy, zatem uznać ją za dopuszczalną.

B. Meritum

21. Rząd podniósł, iż wbrew obowiązkowi ciążącemu na skarżącej na podstawie artykułu 103 Ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie wykazała ona, że nie ma dostatecznych środków na uiszczenie wpisu sądowego. W istocie, spółka ograniczyła się do przedłożenia dokumentów podatkowych co nie przekonało sądów krajowych.

22. Według Rządu nie można *in abstracto* odpowiedzieć na pytanie czy wysokość osiągniętego przychodu stanowi kryterium odzwierciedlające sytuację finansową spółki. W istocie chodzi tu przecież tylko o jeden z czynników branych pod uwagę, taki jak - na przykład- zyski jakie spółka mogłaby osiągnąć w przyszłości.

23. Rząd utrzymywał, że w przedmiotowej sprawie odmowa zwolnienia od opłat nie była „arbitralna”. Sądy oparły postanowienia na trzech sumujących się powodach: uznały, że spółka powinna utworzyć niezbędne środki na wytaczanie powództw w przyszłości już na etapie planowania działań gospodarczych, że jest ona w dobrej kondycji finansowej i jest zdolna do podejmowania zobowiązań oraz, że osiągnięte zyski pozwoliły jej na uregulowanie przedmiotowego wpisu sądowego.

24. Rząd dodał, że zakwestionowane opłaty mogłyby być uznane za znaczące dla zwykłej osoby fizycznej, ale nie dla skarżącej spółki. Jest ona bowiem osobą prawną działającą na dynamicznie rozwijającym się rynku nieruchomości i dysponowała regularnymi przychodami oraz nie musiała się obawiać o długoterminowy cash-flow.

25. Skarżąca odpierała argumenty Rządu.

26. Trybunał przypomniał, że w wyroku *Kreuz p. Polsce* (nr 28249/95, § 60, ETPCz 2001-VI), wypowiedział się na temat tego czy wymóg uiszczenia znacznych opłat i wpisów w sądach cywilnych w związku z powództwami wniesionymi w celu rozpoznania może być uznany za ograniczenie prawa dostępu do sądu.

27. W tym kontekście Trybunał uznał, że wysokość opłat oszacowana w świetle szczególnych okoliczności danej sprawy, z uwzględnieniem wypłacalności skarżącej, oraz faza postępowania, w której zastosowano taką restrykcję stanowią czynniki kluczowe dla ustalenia, czy spółka posiadała prawo dostępu oraz do „(...) rozpatrzenia jego sprawy przez sąd”.

28. Mając na względzie powyższe czynniki, Trybunał musi ustalić, czy w świetle szczególnych okoliczności niniejszej sprawy, zażądany w rzeczywistości wpis stanowił ograniczenie, które umniejszałoby istotę prawa skarżącej do dostępu do sądu.

29. W związku z tym Trybunał podnosi przede wszystkim, że władze sądowe orzekające w przedmiocie wniosku o zwolnienie od opłat uznały, że roszczenia skarżącej wobec pozwanych spółek nie mogły być uznane za oczywiście nieuzasadnione. A zatem, nałożony na skarżącą spółkę obowiązek uiszczenia przedmiotowych opłat nie miał na celu zapobieżenie przeciążeniu sądów krajowych bezpodstawnymi lub całkowicie pozbawionymi szansy na powodzenie pozwami. W rzeczywistości podstawowym celem wydaje się być interes państwa osiągającego dochód z opłat sądowych od spraw cywilnych (*Podbielski i PPU Polpure p. Polsce*, nr 39199/98, § 66, z dn. 26 lipca 2005 r.).

30. Następnie Trybunał zauważa, że z akt sprawy nie wynika, aby sądy krajowe uznały, iż dokumenty przedłożone przez skarżącą w celu wykazania, że nie ma ona dostatecznych środków na uiszczenie wpisu sądowego były niewystarczające lub niewiarygodne. W rzeczywistości sądy dwóch instancji ograniczyły się do stwierdzenia, że wysokość przychodu skarżącej spółki była wystarczająca do pokrycia opłat sądowych. Natomiast skarżąca utrzymywała, że kwota przychodu nie jest kwotą, o której można dowolnie decydować oraz, że przedmiotowe opłaty przekraczały kwotę dochodu osiągniętego przez spółkę na przestrzeni ostatnich trzech lat.

31. Trybunał przypomina w tym kontekście, że jego zadaniem nie jest zastąpienie właściwych władz krajowych w określaniu najodpowiedniejszych środków regulujących dostęp do wymiaru sprawiedliwości, ani też ocena faktów, które doprowadziły sądy do wydania takiego a nie innego postanowienia. Rolą Trybunału jest weryfikacja na podstawie Konwencji postanowień, które władze te podjęły w ramach wykonywania swoich uprawnień oraz upewnienie się czy konsekwencje tych postanowień były zgodne z Konwencją (wyż. cyt. *Kreuz*, § 56). Trybunał przypomniał również, że artykuł 6 § 1 zobowiązuje sądy do uzasadnienia wydawanych orzeczeń, lecz, że samego artykułu nie można rozumieć w ten sposób, że wymaga on szczegółowej odpowiedzi na każdy argument (wyrok *Van de Hurk p. Niderlandom* z dn. 19 kwietnia 1994 r., seria A nr 288, § 61). Zakres tego obowiązku może się różnić w zależności od postanowienia oraz musi być rozpatrywany w świetle okoliczności każdej sprawy (wyroki *Ruiz Torija oraz Hiro Balani p. Hiszpanii* z dn. 9 grudnia 1994 r., seria A n° 303-A et -B, § 27). Niemniej jednak, zasadniczo w oparciu o uzasadnienie przedstawione w

postanowieniach władz krajowych, Trybunał winien jest ocenić czy miało czy też nie miało miejsce naruszenie artykułu Konwencji i jej Protokołów (zob. *mutatis mutandis*, wyroki *Weinsztal p. Polsce*, nr 43748/98, § 50, z dn. 30 maja 2006 r., oraz *McKay p. Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 543/03, § 43, z dn. 3 października 2006 r.).

32. Trybunał zauważa, że w niniejszej sprawie spór sprowadza się do odpowiedzi na pytanie czy kwota osiągniętego przez skarżącą spółkę przychodu odzwierciedlała jej rzeczywistą sytuację finansową. Ponieważ w czasie trwania postępowania skarżąca utrzymywała, że jedynym kryterium jej wypłacalności jest kwota osiągniętego dochodu, to można by oczekiwać od sądów rozpoznających tę sprawę wyjaśnienia czemu opierały się jedynie na kwocie osiągniętego przez spółkę przychodu. Niestety, tak się nie stało. Sądy dwóch instancji oddaliły wniosek o zwolnienie od opłat sądowych nie powołując się na żaden argument prawny czy ekonomiczny dający pewność, że właśnie ten wskaźnik jest wystarczający do zbadania sytuacji finansowej skarżącej.

33. Przy braku możliwości odtworzenia toku rozumowania, który doprowadził, że polskie sądy oceniając sytuację finansową skarżącej oparły się na osiągniętym przez nią przychodzie, Trybunał uznaje, że postanowienia oddalające wniosek skarżącej spółki o zwolnienie od opłat sądowych można jedynie uznać za arbitralne. Trybunał podniósł również, że co do Rządu, to nie potrafił przedstawić żadnego wyjaśnienia, które wykazywałoby, że przychód spółki jest rzeczowym kryterium odzwierciedlającym jej wypłacalność.

34. W tym kontekście Trybunał nie podziela opinii Rządu, według której wysokość przychodu była tylko jednym z wielu czynników, które brały pod uwagę sądy przy ocenie sytuacji finansowej skarżącej spółki. Trybunał zauważył w szczególności, że wniosek sądu apelacyjnego stwierdzający, że z dokumentów przedłożonych przez skarżącą spółkę wynikało, że jej sytuacja finansowa jest dobra oraz, że jest zdolna do zaciągania zobowiązań nie opierał się na innym, szczególnym argumencie niż argument dotyczący przychodu spółki.

35. Poza tym Trybunał uznaje, że władze, które uznały, że angażowanie się w działalność gospodarcza może pociągać samo w sobie konieczność podjęcia działań prawnych oraz, że skarżąca mogła otrzymać kredyt bankowy na sfinansowanie kosztów postępowania, przyjęły pewne założenia, które nie były w pełni poparte zgromadzonym przez sądy materiałem (zob. wyż. cyt. *Kreuz*, §§ 62-64 ; *Teltronic CATV p. Polsce*, nr 48140/99, §§ 53-59, z dn. 10 stycznia 2006 r.).

36. Trybunał przywiązuje również wagę do faktu, że odmowa przyznania zwolnienia miała miejsce na początkowym etapie postępowania przed sądem pierwszej instancji, co w konsekwencji spowodowało, że roszczenia skarżącej nigdy nie zostały rozpoznane co do meritum. W tym kontekście Trybunał podnosi, że według prawa polskiego zwolnienie z wnoszenia opłat sądowych może być w każdym czasie uchylone przez sądy,

jeżeli jego podstawa przestała istnieć. Umożliwienie skarżącej prowadzenia postępowania w fazie początkowej nie uniemożliwiłoby sądom polskim pobrania takich opłat, jeżeli na dalszym etapie postępowania jej sytuacja materialna uległaby poprawie (zob. wyż. cyt. *Kreuz*, § 65).

37. Dokonując oceny całości faktów w przedmiotowej sprawie oraz mając na uwadze ważne miejsce, jakie zajmuje prawo do sądu w społeczeństwie demokratycznym Trybunał uznaje, że władze sądownicze nie zabezpieczyły prawidłowej równowagi pomiędzy z jednej strony interesem Państwa w pobieraniu opłat z tytułu rozpoznawania spraw, a z drugiej strony interesem skarżącej spółki w dochodzeniu jej roszczeń w sądach.

Opłata jakiej zażądano od skarżącej z tytułu prowadzenia jej sprawy była zbyt wysoka. Fakt nieotrzymania zwolnienia, chociaż w części z opłat sądowych spowodował, że spółka musiała zrezygnować z dochodzenia swych roszczeń, a jej sprawa nie została nigdy merytorycznie rozpoznana przez sąd.

38. Z powyższych przyczyn Trybunał uznał, że obowiązek uiszczenia przez skarżącą wpisu sądowego stanowił nieproporcjonalne ograniczenie jej prawa dostępu do sądu.

Trybunał stwierdził zatem, że doszło do naruszenia 6 § 1 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

39. Na mocy artykułu 41 Konwencji

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie. „

A. Szkoda

40. Skarżąca domaga się kwoty 557 000 euro (EURO) z tytułu doznanej szkody materialnej i moralnej. -/-

41. Rząd kwestionuje to roszczenie.

42. Trybunał nie dostrzega związku przyczynowego pomiędzy stwierdzonym naruszeniem a przywołaną szkodą materialną i odrzuca to żądanie. Uznaje natomiast, że istnieją podstawy do przyznania skarżącej kwoty 3 000 euro z tytułu szkody moralnej.

B. Koszty i wydatki

43. Skarżąca nie przedstawiła roszczeń z tytułu kosztów i wydatków.

C. Odsetki za zwłokę

44. Trybunał uznaje, że odsetki z tytułu niewypłacenia zasądzonych kwot powinny być naliczone według stopy równej krańcowej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE,

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 6 § 1 Konwencji;
3. *Uznaje*
 - a) że pozwane Państwo winno wypłacić skarżącej w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się prawomocny zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji kwotę 3 000 euro (trzy tysiące euro), powiększoną o podatek, która będzie przeliczona na polskie złote po kursie z dnia zapłaty, z tytułu szkody moralnej poniesionej przez skarżącą; -/-
 - b) że od wygaśnięcia wyżej wspomnianego terminu do momentu zapłaty będą płacone zwykłe odsetki według stopy procentowej równej krańcowej stopie Europejskiego Banku Centralnego stosowanej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe; -/-
4. *Oddala* pozostałą część roszczenia dotyczącą słusznego zadośćuczynienia. -/-

Sporządzono w języku francuskim i obwieszczono pisemnie w dniu 2 lutego 2010 roku, zgodnie z artykułem 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Fatoş Aracı
Zastępca Kanclerza

Nicolas Bratza
Przewodniczący